

1329-6
ԿԿԿ
ԼՍԹԻՎ ՅԵՎ ՀՍԽՆ ՊԵՋԸ-ԸՎԻԸ-ՔԻՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՋԸ-ԱՎԻԱԳԻՄԸ ԵՍԼՄ-Ի ԵՄԴԱԸ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՆՍՈՐԱՆ Ե

№ 6

Ս. Բ Ե Լ Ո Վ

ԻՆՉՊԵՍ ՍՈՎՈՐԵԼ ՀՐԱՑԱՆՈՎ ԺԻՂՏ
ԿՐԱԿԵԼ

«ՊԵՋԸ-ԱՎԻԱԳԻՄ» ՀՐԱՑԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1930

ՀԱՅԻՅ ՊԱՋԸ-ԱՎԻԱԲԻՄԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՄԲ ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ ՀԵՏԵՎՅԱԼ ԳՐԳԵՐԸ

Կող.

1. Բաղդասարյան. — «Սովորիր ուղղմական դործը» 25
2. Լիսովցեի. — «Տեխնիկան պատերազմում» . . . 13
3. ՊԱՋԸ-Ավիաբիմի բժիշկներին կից սղա-բիմիա-
կան պաշտպանության խմբակներ (ծրագրեր
և կազմակերպչական մեթոդական խնդիրներ). 10
4. Բանաձևեր ՀՍԽՀ ՊԱՋԸ-Ավիաբիմի Հայաս-
տանյան 2-րդ համադումարի 5
5. Խոզսևուլ. — «Իսկ և ինչպես պետք է անել մո-
դելիստների խմբակներում» 10
6. Վ. Ցեյտլին. — «Ազալներն ընդ ուղղմական ծա-
ռայության մեջ» 10

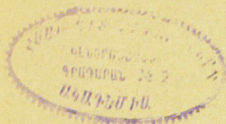
ԳԵՂԵՆԻՍԻՍԻԱՆ ԵՆԿՈՒՆ ԵՆԿՈՒՆ ԵՆԿՈՒՆ
ՅԱՆՔԻ ՈՒ ԳԵՂԵՆԻՍԻՍԻԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

№ 6

623.5

Ս. ԲԵԼՈՎ

ԻՆՉՊԵՍ ՍՈՎՈՐԵԼ ԶՐԱՑԱՆՈՎ ԺԻՇՏ
ԿՐԱԿԵԼ

«ԳԵՂԵՆԻՍԻՍԻԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՑԱՆՈՎ ԺԻՇՏ

ՀԱՅՊՈԼԻԳՐԱՖԻ ՏՊԱՐԱՆ

Դասվ. 4391 Գրառեցվ. 2671 ք մ. 2000

ԻՆՉ ՊԵՏԲ Ե ԻՄԱՆԱ ՅԵՎ ԿԱՐՈՂԱՆԱ ԱՆԿԸ ՀԻՄՁԻԳԸ

Մենք չգիտենք, թե յերբ յերևան կգա պատերազմի վտանգը և յերբ և մեր բանվորա-դյուղացիական պետութիւնը մեզ կանչելու Միութեան սահմանները պաշտպանելու:

Բայց վտանգը միշտ կա: Ամեն ոք, ամեն ժամ կարող եւ առաջանալ տնտեսի մոմէնտ, յերբ արեւմտյան յերկրների դադաղած բուրժուազիան կփորձի հարձակել մեզ վրա: Դրա համար մենք պետք եւ միշտ պատրաստ լինենք դուրս բերելու վարժված՝ իրենց զենքը լավ նանաչող հեղափոխութեան զինվորներ նրանց դեմ, վրոնք կփորձեն նորից ստրկացնել Միութեան աշխատավորներին: Այդպիսի զինվորներ են լինելու խորհրդային Միութեան բոլոր բանվորներն ու դյուղացիները: Դրա համար յուրաքանչյուր բանվոր և դյուղացի պետք եւ պատրաստ լինի մարտիկ դառնալու: Իսկ այդպիսին դառնալու համար պետք եւ ի հարկէ իմանալ մարտիկի գլխավոր զենքը՝ հրացանը, նրանից լավապէս ձեռք ողտվել, այսինքն լինել լավ հրաձիգ:

Միայն այդ դեպքում մենք կարող ենք հաւատալիքով լինել, վր կհաղթենք առանց ավելորդ զոհերի:

Իսկ ի՞նչ եւ հարկավոր ճիշտ կրակել կարողանալու համար:

Լավ հրաձիգ լինելու համար պետք է շատ լավ ճանաչել և խնամել հրացանը: Յեթե հրացանը լավ խնամվի, նա միշտ կգործի անխափան և ճիշտ: Բայց վորպեսզի խմանալ, թե ինչպես պետք է խնամել հրացանը, պետք է ուսումնասիրել նրա կառուցվածքը, պետք է խմանալ, թե վոր մասը ինչպես և դործում, ինչպես են դործում բոլոր մասերը միասին: Պետք է հրացանը կարողալ քանդել և սարքել, սրել, մաքրել, ժամանակին յուղել և ինքնուրույն կերպով վերացնել նրա վորքիկ անկանոնությունները:

Յերկրորդը, վոր անհրաժեշտ է՝ պետք է դիտենալ հրացանի մարտական հատկությունները. այսինքն՝ ինչպես և հրացանը խփում մատիկ և հեռու տարածության վրա, արդյոք զնդալը հեռու չե թռչում, ինչպեսի՞ ծածկարաններ և ծակում անցնում և ի՞նչը չի կարող ծակել: Պետք է խմանալ՝ ինչպե՞ս և թռչում զնդալը, յերբ նա դիպչում է նշանին, ինչպե՞ս և ազդում զնդալի թռիչքի վրա յեղանակը. հրացանի վոր անկանոնությունները կարող են վատացնել հրաձգությունը, յե՞րբ և հրաձիգն ինքը մեղավոր լինում դրանում:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԱՅԻՆՆ ԱՌԱՆՑ ԱՉԲԱՉԱՓԻ՝ ՀՐԱՁԻԳ ՉԵ

Ուրեմն պետք է վարժվել մինչև նշանը յեղած տարածությունը վորտեղ աչքաչափով:

Վերջապես, հրաձիգը պետք է ընտելանա արագ կերպով հարմար դրություն ստեղծել կրակը նախապատրաստելու համար: Այդ բոլորն ուսումնասիրելը հեշտ է:

Պետք է միայն աշխատել սովորածը դործնականում կիրառել և այնպես կիրառել, վորպեսզի հրաձիգի բա-

յոր շարժումները յիննն ճիշտ և կատարվեն ինքն իրեն .
կամ ինչպես ասում են , ավտոմատ յեղանակով :

ՀՐԱՅԱՆԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՀԱՅԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Այն հրացանը , վերով զինված և մեր կարծիք բա-
նակը և վերով մենք սովորելու յննք ճիշտ կրակել , կոչ-
վում և 1591 թվի տիպարի 3-զժանի պահեստատուսիա-
վոր հրացան : Այդ հրացանն իր կազմությամբ շատ
պարզ և և պինդ : Յեթև հրացանը սարքին և և հրաձիգը
լավ և նանաչում նրան ու կարողանում և լավ խնամել ,
այդ դեպքում նա կարող և յերկար ժամանակ և անխա-
փան աշխատել : Յեվ ահա հրացանի կազմության այդ
պարզությունը , նրա ամրությունը , դիմացկունությունն
ու անխափան աշխատելը հենց այն լավ կողմն և , վերով
տարբերվում և հրացանը մյուս զենքերից :

Հրացանից արձակված զնդակով կարելի չե մար-
դուն հարվածել 4 կլմ - տարածության վրա : Իսկ մոտիկ
տարածության վրա նա ծակում և 35 հատ շամի տախ-
տակ յուրաքանչյուրը 2½ սանտիմետր հաստությամբ ,
կամ ½ մետր լայնությամբ հողակույտ , կամ վայտե
պատ ¾ մետր հաստությամբ և կամ 2 աղյուսի հաս-
տությամբ պատ :

Հրացանը կարելի չե լցնել մեկ անգամից 5 փամ-
փուշտ , բայց կրակել կարելի չե մեկ-մեկ :

Դրա համար ել ճարտիկ հրաձիգը մեկ րոպեյում
կարող և կատարել 10-ից 12 արձակյուն : Դրա փո-
խարեն հրացանի մարտական ճշտությունը 400 մետրի
վրա (600 քայլ) շատ ավելի մեծ և , քան մնացած բոլոր
հրազենները : Բայց հրացանով ճիշտ խփելու շնոր-
քը մեկ անգամից ձեռք չի բերվում : Նախրան զնդակով

ամեն տեսակի նշանի ճիշտ խփելը, պետք է վորոշ բան իմանալ:

ԳՆԴԱԿԻ ԹՈՒՂԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՁԱԿՅՈՒՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Ի՞նչ է տեղի ունենում հրացանի մեջ, յերբ մենք կրակում ենք: Ահա թե ինչ: Յերբ զարկանը խփում է պատիճին, վերջինս բռնկվում է: Պատիճի այդ բռնկումից առաջացած կայծերը զարկուճի հատակում յեղած ծակոտիներից ընկնում են վառողի մեջ և բռնկում նորան: Վառողի այրումից ստացվում են դաղեր: Այդ դաղերը հսկայական ուժով ցրվլ են դալիս փամփշտանոցի մեջ ամեն ուղղությամբ: Բայց փողի պատերը չինված են լավ պողպատից. նրանք շատ պինդ են: Փամփշտանոցն ավելի պինդ է և հաստ: Հրացանը հետեվից ամուր փակված է փամփշտանոցը պինդ փակող ամուր փակադակով: Ուրեմն դաղերը կարող են միայն առաջ դնալ, այսինքն գնալ դեպի փողանցքը: Այդ դեպի դուրս տանող անցքը փակված է գնդակով և վորպեսզի դաղերը դուրս պրծնեն, պետք է դուրս մղեն գնդակը: Հենց եդպես էլ լինում է:

Ամեն վոք, ով հրացան է կրակել, արձակյունի ժամանակ իր ուսի վրա հարված է զգացել. այդ առաջանում է հենց այն դաղերից, վորոնք ինչպես ստացինք, հարվածում են ամեն ուղղությամբ: Հենց դաղերի հետ թռչելու ձգտումը հարվածում է կրակողի ուսին: Այդ հարվածը կոչվում է հետահարված: Այդպիսի հետահարվածը ողտազործում են գնդացիքն ինքն իրեն լրդնելու համար:

Բայց բավական չե միայն դուրս մղել գնդակը, անհրաժեշտ է նաև ստիպել նրան ուղիղ թռչել: Յեթե

գնդակը թռչում է դեպի առաջ՝ ծայրով, նա ողբ հե-
 տությամբ և ձեռքում - իսկ յեթե նա թափալվում է և
 թռչում է մերթ կողքի և մերթ հետևի վրա, այդ դեպ-
 քում ի հարկե նա չի կարող այնքան հեշտությամբ ողբ
 ձեռքի և այնքան արագ թռչել: Ստիպել գնդակին ու-
 չիլի թռչել՝ նշանակում է նրան այնպիսի ուղղություն
 տալ, փորպեսպի միշտ ծայրով դեպի առաջ թռչի: Նը-
 րան ուղիղ թռչել և տալիս փողը այն ակոսների շը-
 նորհիվ, փորձեր գտնվում են փողի մեջ: Սակայն ի՞նչ-
 պես են ակոսները ստիպում գնդակին ուղիղ թռչել:
 Ահա թե ինչպես. գնդակը յերկար է: Ձեռքով նետելիս
 նա չի թռչի ծայրով դեպի առաջ, այլ կթափալվի, այն
 էլ ամեն անգամ զանազան տեսակ: Նա նույնպես կթա-
 վալվի, յեթե նրան դուրս նետեն հարթ փողանցք ունե-
 ցող հրացանից: Իսկ յեթե ամեն անգամ տարբեր ձևվե-
 րով քամին և ողբ սկսեն խանդարել գնդակի թռիչքին,
 մենք յերբեք էլ չենք իմանա, թե նա վորքան տարա-
 ծություն կկարի և վորքան նա կգնա կողքի: Իսկ չի-
 մանալով թե մինչև ուր է թռչելու գնդակը և արդյոք
 չա՞տ է նա կողքի գնալու, չի կարելի ճիշտ կրակել:
 Յեվ ահա վորպեսպի գնդակը չթափալվի, այլ ամբողջ
 ժամանակ ծայրով դեպի առաջ թռչի, մտածել են,
 ստիպել նրան՝ թռիչքի ժամանակ պտտվելու: Յերբ
 վորեւ տառիկա պտտվում է իր շուրջը, նա ստանում
 է կայուն դրություն. այդ նկատելի չե թեկուզ՝ հոյի
 վրա: Յեթե հոյը պտտեցնենք, նա կվաղի առանց վայր
 քնկնելու: Վորպեսպի ստիպենք գնդակին իր շուրջը
 պտտվել, հրացանի մեջ չինված են ակոսներ, վո-
 րոնք գնում են փողի միջով պտուտակած: Գաղերը
 սեղմում են գնդակը ակոսների մեջ և քանի վոր ակոս-
 ները չինված են պտուտակած, գնդակը նրանց միջով

դնալով սկսում և պտտվել և հետո արդեն պտտվում և մինչև իր թռիչքի վերջը :

Վորպենոդի ողբ քիչ դիմադրություն ցույց տալով զնդակին նրա թռիչքի ժամանակ, նրա առաջին մասը չինձված է օուր ձևով . դրա համար ել ողբ դեմ չի առնում զնդակին, այլ ճեղքում և վերջինիս միջոցով, անցնում է նրա կողքերից, զնդակը թռչում և ավելի ազատ և նրա արագությունն այնքան ել չի պակասում :

Սակայն, բացի ողից, վորը խանդարում և գլնդակին թռչելու, կա այդ թռիչքի վրա ազդող մեկ ուրիշ ուժ ևս : Դա յերկիրն է, վորն ամբողջ ժամանակ դեպի իրեն և ձգում զնդակը, ստիպում և նրան իր ծանրությամբ ցած իջնել և թռչել վոչ թե ուղիղ, այլ թե՛ աղեղնաձև գծով (նկ. 3) :

Կնշանակի հենց վոր զնդակը դուրս է թռչում փողանցքից, իսկույն և յեթ նա սկսում է կռվել ողի և յերկրի ձգողական ուժի հետ : Յեվ քանի վոր այդ այդպես է, ապա զնդակը փողի մեջ ստանալով վորոշ արագություն, կսմայց—կամաց փոխում և այդ արագությունը հենց վոր դուրս է թռչում փողանցքից :

Այժմ արդեն իմանալով, թե ինչպես է զնդակը շարժվում փողի միջով, ապա և վերջինից դուրս թռչելով նաև ողի միջով ու թե ինչպես են ազդում նրա թռիչքի վրա ողն ու յերկիրը, կարելի յե խոսել այն մասին, թե ինչպես պետք է անել, վորպենոդի կարելի լինի նշանին ճիշտ խփել :

Պետք է հիշել, վոր նշանին դիպցնելու համար անհրաժեշտ է՝

1. Կարողանալ ճիշտ նշանոց դնել և վերջինիս ճիշտ հաստման համար կարողանալ վորոշել մինչև նշանը գտնվող տարածությունը :

2. Ճիշտ վերոշել նշանառութեան կետը:

3. Կարողանալ հրացանը նշան բռնել:

4. Ճիշտ կրակ բանալ:

Խնչպե՞ս հրացանը նիշտ նշանին ուղղել:

Յեթն մենք ուզում ենք զնդակը նիշտ առարկային դիպցնել, ապա պետք է դեպի այն ուղղենք նաև փողանցքը: Միտք չունի ուղղել փողանցքը վերևե մեծ առարկայի, որինակ՝ տան, յեթե այդ առարկան մոտ է կանգնած հրաձողին: Իսկ յեթե առարկան փոքր է և հեռու, այդ դեպքում հարկավոր է արդեն ափելի նուրբ նշանառութեան: Այդպիսի նուրբ նշանառութեան համար էլ հրացանի լցամասի վրա շինված է գիտացավոր նշանացք, իսկ փողի վերջում՝ հատիկը: Նշանառութեան ժամանակ մեր աչքը պետք է տեսնի յերեք կետ՝ դիտույր, հատիկը և նշանը: Չի կարելի այնպես անել, վոր միանգամից կարելի լինի պարզ և վերոշ տեսնել բոլոր այդ յերեք կետերը: Յեթե հրաձողը պարզ տեսնում է նրանցից մեկը, մյուսները մշուշապատ են յերևում:

Հրաձգութեան ժամանակ պետք է աշխատել նշանը պարզ տեսնել: Այդ դեպքում հատիկն այնքան պարզ չի յերևա, ինչպես նշանը, սակայն ափելի պարզ կերևա, քան դիտույր: Նշանառութեան այդպիսի յեղանակն ամենածանոթուն է: Պետք է աշխատել, վոր նշանառութեանն ամեն ժամանակ միատեսակ լինի, վոր հատիկի դրութեանը դիտույրում միշտ միևնույնը լինի: Անհրաժեշտ է, վոր հատիկի վերին մասը (սուր ծայրը) միշտ ընկած լինի դիտույրի մեջտեղը՝ նրա յեղբերին հափառար, ինչպես ցույց է տրված գծանկարի վերին պատկերում (տես նկ. 1):

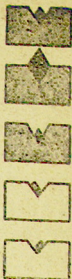
Ուրեմն՝ առաջին խնդիրն է լինելու, սովորել՝ աչքով ճիշտ և միատեսակ նշան բռնելը Յեթե դրան վարժվեցինք, ապա միշտ ել համարսար հատիկ կվերցնենք:

Իսկ յեթե թողնենք, վոր հատիկի գագաթը վեր բարձրանա նշանացի դիտոցի մեջտեղից (մեծ հատիկ) կամ ընդհակառակը, հատիկն իջեցնենք ցած (փոքր հատիկ), զնդակը ճիշտ չի թռչի: Մեծ հատիկի ժամանակ զնդակը կթռչի բարձր, իսկ փոքրի դեպքում՝ ցածր:

Գնդակը նույնպես ճիշտ չի թռչի, յեթե հատիկը վերցված է դիտոցում աջ կամ ձախ:

Յեթե հատիկը տանենք աջ, գընդակն ել աչդ կողմը կթեքվի. իսկ յեթե հատիկը դեպի ձախ վերցնենք, զնդակն ել ձախ կթեքվի:

Յեթե հրաձիգը հրացանն ուղիղ չի բռնում, այլ թեքում է աջ, կամ ինչպես ասում են, պառկեցնում է դեպի աջ, ապա զնդակը դիպչում է դեպի աջ և ցածր: Իսկ յեթե պառկեցնում է դեպի ձախ, ապա զնդակն ել դիպչում է դեպի ձախ և ցածր (տես նկ. 2):

Նկ. 1

վերևում հատիկի ճիշտ դրումը: Հատիկի դրումը յուրաքանչյուրից 2-րդ և 3-րդում մեծ է և փոքր. վերևից 4-րդում և 5-րդում հատիկը կողքի յն:

Նկ. 2. Նշանացի դիտոցը հրացանի ճիշտ և սխալ դրումը յուրաքանչյուրի ժամանակ:

Այնուհետև յերբ ճիշտ ու միատեսակ հաժաար հատիկ վերցնելու խնդիրը հաջողվում է, պետք է վարժ-վել հրացանն ուղղել ճիշտ այն կետին, վորին ուղում ենք դիպցնել զնդակը:

Հրացանի հետ կան անոթներ, վորոնցով կարելի չէ ստուգել նշանատուժյունը:

Հրացանը զնեյով փողի վրա թեկուզ ավագով կամ թեկով լցրած պարկի վրա և ալդպիսով տալով նրան կայուն դրություն, նշան բռնիր կետին և մեկն ու մեկին խնդիրը թող ստուգի, թե արդյո՞ք ճիշտ և նշան տանված:

Մեկ անգամ հրացանը շուտ կգա, կամ կարող է հատիկը սխալ վերցվել, բայց վերջում կտեսնես, վոր տմեն ինչ լավ է: Եւրբ ինքը՝ հրաձիգը կամ լավ խելփող մի բնկեր, կտեսնի, վոր այն դիժը, վորն անցնում է հրաձիկ աչքից դիտոցի միջով և հատիկի դադաթով՝ իր ծայրով նստում է ճիշտ այն կետի ցածի մասում, վորին նա բռնել էր նշանը, ու բեմն նշանատուժյունը ճիշտ է:

Սակայն ինչպես արդեն տալած է, հրացանից դուրս թռած զնդակն այնպես չի թռչում, ինչպես փողն և կանգնած. նրա վրա տղտում է յերկրի ձգողականությունը:

Դրա համար էլ նշանին, որինակ՝ նրա գլխին և լույ թե վտարերին դիպցնելու համար պետք է փողն ուղղել ավելի բարձր, քան մեր նշանատուժյան կետը: Սակայն վո՞րքան բարձր, բարձր այնքան, վորքան դեռ զնդակը նշանին հասած՝ կիջնի: Սակայն նշանները կարող են դանդել հրաձից տարբեր հեռավորությունների վրա: Ուրեմն այնպես և դուրս դալիս, վոր վորքան հեռու չէ նշանը, այնքան էլ ուժուր և շատ

բարձրացնել փողանցքը: Իսկ թե ամեն անգամ վոր-
քան բարձրացնել, այդ պետք է միտք պահել:

ПРЕВЫШЕНИЕ ТРАЕКТОРИИ

Նկ. 3. Գնդակի թռիչքի դիմը:

Վորսորդն այդպես ել անում է: Նա շատ լավ գի-
տե՛ս, վոր յերբ վորսը գտնվում է հարյուր քայլի վրա,
պետք է ավելի բարձր նշան բռնել: Գիտե՛ս նույնպես,
թե վորքան բարձր բռնել: Թե վորքան բարձր բռնել,
վորսորդի համար դժվար չե՛ս այդ հիշելը, քանի՜ վոր
վորսորդական հրացանը խփում է ընդամենը 120—130
քայլի վրա: Սակայն մեր հրացանի մարտական հեռա-
հարուժյունը շատ մեծ է և հիշել թե ամեն անգամ
նշանը վորքան բարձր պետք է վերցնել, չի կարելի:

Այդ գործը հեշտացնելու համար ել հրացանի վրա
չիված է նշանոց՝ բաժանումներով և վեր ու վար շարժ-
վող դիտոցով: Յեթե այդ դիտոցը գնենք այն խազին,
վորի վրա գրված է մինչև նշանը յեղած տարածու-
թյունը, ապա փողը կբարձրանա այնքան, վորքան
վոր պետք է գնդակը նշանին հասնի: Ուրեմն նշանին
դիպցնելու համար պետք է ճիշտ նշանոց դնել. իսկ
ճիշտ նշանոց դնելու համար պետք է իմանալ տարա-
ծությունը մինչև նշանը: Կան շատ բազմազան անոթ-
ներ, վորոնցով կարելի չե՛ս իմանալ վորևէ առարկայի
հեռավորությունը: Բայց չե՞ք վոր պատերազմի ժա-
մանակ ամեն մի մարտիկ չի կարող սպասել նման ա-

նախնիքի և ժամանակ ել չի ունենա այդտեղ նրանց հետեւից քննելու: Ուրեմն նա պետք է սովորի ինքը վարձել մինչև նշանն ընկած տարածությունն աչքաշափով: Հեռավորություններն աչքաշափով վարձելուն վարժվելը կարող է և՛ դյուրում ապրողը և՛ քաղաքում աշխատողը: Դուրս յեկար աշխատանքից, գործքից կամ թե դյուրում՝ կալից, մտքումդ վարձիր այն խնդիրը, թե որինակ, քանի քայլ կլինի քո տեղից մինչև մի վորեն ծառ, քար, տաճարն տուն և ստուգիր քեզ: չափիր քայլերով, տես նի՛շտ ես վարձել արդյոք:

Մեկ անգամ նիշտ չի լինի, յերկրորդ անգամ չես կարող վարձել, իսկ յերրորդ անգամ արդեն դուրս կգա նշարտության մոտիկ: Վարժվելով հեռավորությունն աչքաշափով վարձելուն, այնուամենայնիվ պետք է հիշես, վոր առանց աչքաշափի դու երաճիդ չես:

ՆՇԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԿԵՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գնդակին կարող է քչել նաև քամին. նրա թռիչքի վրա կարող է ազդել և յեղանակը: Յեւ վերջապես մեծ նշանակություն ունի իրեն՝ հրացանի խփելը և նրա սարքին չլինելը:

Գնդակի թռիչքի վրա շատ ամփիլ յե ազդում աջից կամ ձախից վշող քամին: Յեւ հասկանալի յե թե ինչու: Որինակ՝ վերցնենք լողորդին, վոր ուզում է լողալով կտրել սրբնթաց դեւը: Ի՞նչ պետք է անի նա նախորդված տեղը հասնելու համար: Պարզ է, վոր նա պետք է լողա քիչ թեք, այսինքն հոտանքին մի քիչ հակառակ: Նույնն էլ գնդակը նշանին դիպչնելու համար: Երբ քամին աջից է, պետք է նշանը բռնել փափկի աջ:

իսկ յերբ քամին ձախից ե՛ ավելի ձախ: Նրացանը նշանադրության կետից այս կամ այն կողմը բռնելը պետք ե լինի այնքան, վորքան քամին ե ուժեղ:

Կան քամու յերեք տեսակներ՝ թույլ, մեղմ և ուժեղ: Մեղմ քամին 400 քայլ հեռավորութեան վրա տեղի ունեցող հրաձգութեան դեպքում զնդակին մոտ 30 ամ կողքի յե քշում: Իսկ 800 քայլ հրաձգութեան դեպքում՝ մոտ 1 մետր:

Ուժեղ քամին զնդակին շեղում ե 2 անգամ ավելի, իսկ թույլը 2 անգամ պակաս, քան մեղմ քամին:

Քամու ուժը կարելի յե վորոշել այսպէս:

1. Ուժեղ քամու ժամանակ բարակ ծառերը ճոճվում են, տափը բռնած թաշկինակը, ձեռքից դուրս ե պրնում:

2. Մեղմ քամու ժամանակ տատանվում են ծառի ճյուղերը, թաշկինակն ուժեղ ծածանվում ե:

3. Թույլ քամու ժամանակ, ծառի տերեւները միայն խշխշում են, իսկ թաշկինակը միայն շարժվում ե:

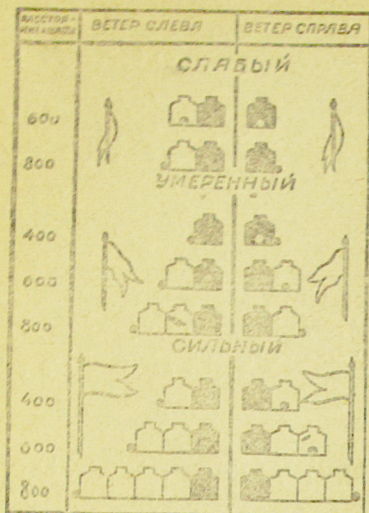
Լավ ըմբռնելու համար, թե ամեն տեսակ քամու դեպքում հրացանը վորքան պետք ե նշանադրության կետից այս կամ այն կողմն տանել, այստեղ նկարված են թիրախներ, դրված տարբեր հեռավորութեանների վրա (տես նկ. 4):

Նայելով նրանց վրա, կարելի յե տեսնել, թե կողքի ինչպիսի քամու ժամանակ, վորչափ պետք ե հրացանը նշանադրության կետից այս կամ այն կողմը տանել:

Քանի վոր իր թռիչի ժամանակ զնդակը պտտվում ե և պտտվում ե իր շուրջը՝ ձախից աջ, ապա նա վորքան հեռու յե թռչում, այնքան ավելի յե թեքվում դեպի աջ (յեթե քամի չկա): Գնդակի այդ թեքումը դեպի աջ՝ կոչվում ե խտտում:

Ահա թե ինչու, յերբ քամին ձախից ե, հրացանը նշանադրության կետից շեղի ձախ տարդում ե ավելի

շատ քան դեպի աջ, յերբ քամին աջից է: (Տես ինչպես է նույն արժանք 4-րդ նկարում):

Նկ. 4. Ինչպես պետք է նշան բռնել բամուռ ժամանակ

Վարքան դեպակը հեռու չե թռչում, այնքան ավելի չե կորցնում իր արագությունը, նրա հաջորդ յուրաքանչյուր 100 քայլ թռիչքի վրա, քամին նրան ավելի և ավելի չե թեքում: Որինակ՝ ձախից ուժեղ քամի փչելու դեպքում, 400 քայլի վրա, հրացանը նըշանառություն կենաց ստարվում է մեկ թիրախ դեպի

ձախ, 600 քայլի վրա՝ 2 թիրախ, իսկ 800-ի վրա արդեն՝ 4 :

Վերջնական, վոր դարձյալ կարող ե ազդել նշանառութեան կետի ճիշտ ընտրութեան վրա, դա հրացանի հարվածելիութունն ե : Առհասարակ հրացանը պետք ե վոր նախորոք ստուգված լինի . բայց այլ ամեն անգամ չի կատարվում :

Իմանալով իր հրացանի հարվածելիութունը, անպայման չպետք ե մոռանալ, թե վորքան բարձր, ցածր, աջ կամ ձախ ե խփում նա :

Պետք ե նաեւ կարողանալ հրացանը խնամել : Պետք ե հասկանալ, վոր չի կարելի հրացանն ուղղակի ցուրտ տեղից տաք տեղ տանել, այլ պետք ե թողնել, վոր նա թացանա դով տեղում ե ապա մաքրել :

Հետեւել, վոր հրացանը վայր չընկնի ե չդիպչի վորեւե բանի : Հրացանը սվինի ծայրի վրա դետին չընկնել : Հրացանը սվինից բռնելով չբարձրացնել, նրանով վորեւե պինդ բան չծակել : Յերբեք վոչ մի բան չխցկել փողանցքը :

Ամեն պարապմունքից հետո սրբել հրացանը ե նոր իր տեղը դնել :

Յեթե բուրդ չկա, հրացանը պետք ե ամուր կախել առաստաղից կամ պատից, սակայն դռնից ե վառարանից հեռու : Յեթե հրացանը բուրդի վրա չե, սվինը պետք ե հանվի, փակադակը պետք ե բաց լինի ե հրահանը դեպի ձախ թեքված : Բացի այդ, ինչպես վորսորդը վորսից առաջ գննում ե իր գենքը, այնպես ել ամեն մի հրաձիգ պետք ե տեսնի, թե արդյոք սարքին ե իր հրացանը :

Պետք ե նայել արդո՞ւյ՞ հատիկը խախտված չե ե չի՞ շարժված տեղից : Արդյոք նշանացույցի չըջանակը չի՞ շարժվում կամ չի՞ ծովում : Կարող ե ե փողն ել ծովում լինել :

Պետք է ստուգել, թե շամփուրն ամրացված է,
թե վոչ, ավինի անրիկը յա՛մ է պնդացրած: Արդյոք
փակադահն ամուր է փակված ու իջեցված է հրա-
հանք: Արդյոք յա՛մ է փակված պահեստատուփը:

Վերին և ներքին սղակները նույնպես պետք է հա-
փաստաբաշտի պատուտակված լինեն՝ վոչ ձիղ, վոչ ել
թույլ: Պետք է նայել՝ արդյոք ավինը հրացանի վրա
չի՛ շարժվում և միշտ արդյո՞ք պինդ են պատուտակված
պոչի և հենարանի պատուտակները:

Յեթե գոլություն ունի
այդ անկանոնություններից
թեկուզ և մեկը, հրացանը
ճիշտ չի խփի:

ԿՐԱՃԳՈՒԹՅԱՆԷ ՊԱՏ- ՐԱՍՑՎԵԼԸ

Այժմ պետք է սովորել,
թե ինչպե՛ս ճիշտ կերպով
պատրաստվել հրաձգության
և ինչպե՛ս կրակել:

Սկսենք հրաձգությանը
պատրաստվելուց: Հրաձգու-
թյան համար հրաձգի գրու-
թյանը կարող և լինել
ամեն տեսակ, միայն թե
նա իրեն հարմար զգա

Նկ. 5. Հրաձգության՝
կանգնած

և գենքը լինի կայուն: Ամենահարմար գրությունը,
իհարկե՛ս, այն է, յերբ կարելի չե լինում կրակել պառ-
կած: Բայց լինում են դեպքեր, մանավանդ պատերազ-
մում, յերբ պոտկած հրաձգին նշանը չի յերևվում:
Այդ դեպքում նա պետք է բնդունի մի այլ գրություն,

վորից հնարավոր լինի նշանը տեսնել։ Այդպիսի դրու-
թյուններն են, բացի պառկած կրակելուց, նաև ծնկած,
նստած և կանգնած կրակելը։

Կանգնած կրակել սովորելը շատ ավելի դժվար է,
քան այլ դրությամբ։ Իսկ պառկած կրակելը՝ ամե-
նաձեռնատուն է։ Ուստի մենք կանգ կառնենք այդ յեղ-
կու՝ կանգնած և պառկած դրությունների վրա ավե-
լի յերկար։

Նախ և առաջ, ի՞նչ-
պես պետք է կանգ-
նել կանգնած կրա-
կելու համար։ Դի-
պուկ կրակելու համար
պետք է ամուր կանգ-
նել վտառների վրա։
Ի՞նչո՞ւ։ Հենց նրա հա-
մար, վոր յեթե հրա-
ձիգն որսովի, նրա
հետ միասին կշարժ-
վեն նաև ձեռքերը՝
հրացանն ուսին դեմ
տալիս։ Իսկ յեթե ձեռ-
քերը շարժվեցին, ու-
րեմն հրացանն ել
կշարժվի։ Ապա յեթե
հրացանն ել շարժվեց,
նկ. 6. Գրակելուս պատրաստելը՝
կանգնած
դնդալին ել ուղղալի

կգնա վոչ թե դեպի նշանը, այլ «կաթ տոնելու»։

Ուժեղ պետք է կանգնել նաև այն պատճառով, վոր
ինչպես ասացինք, կրակելու ժամանակ տեղի յե ունե-
նում հետահարված, հրացանը հետ է խփում։ Ուրեմն
հրաձգության ժամանակ, կրակողն անպայման պետք

ե ամուր կանգնի վոտքերի վրա, վորպեսզի կրակելիս չլարժվի և վորդը չգնա աջ ու ձախ, կամ չցնցի վերև:

Ամենից յա՛մ կլինի հրաձգութեան ժամանակ վոտքերը քիչ հեռացնել միմյանցից: Իսկ հրացանն ուսին ալիւի հարժար կերպով դեմ տալու համար, վոչ միայն պետք է հեռացնել վոտքերը, այլև պետք է կողքով թեքվել դեպի նշանը: Կողքի վրա դառնալով, հրաձիգը վոչ միայն ամուր կկանգնի վոտքերի վրա, այլև առաջ ալամ կլինի ձախ ուսն ու ձախ ձեռքը: Իսկ ձախ ձեռքով ալիւի կհեշտանա հրացանը պահելը և ալիւի ճարպկորեն հրացանն ուսին դեմ տալը: Ուրեմն՝ կանգնած կրակելու պատրաստվելու համար պետք է կողքով բեխվել դեպի նշանը, այսինքն՝ կատարել կես դարձում դեպի աջ: Այնուհետեւ ե՛լ ալիւի կայում լինելու համար պետք է կես քայլ հեռացնել վոտքերը և կանգնել հավասար և ուժեղ գույգ վոտքերի վրա (տ. նկ. 5):

Այժմ տեսնենք, թե վորտե՞ղ և ի՞նչ կերպ բռնել հրացանը, նույնպես և աջ ու ձախ ձեռքերը:

Հրացանի կոթը բռնվում և աջ պայուսակի մոտ: Ինչո՞ւ: Վորովհետեւ այդ գրութեամբ հարժար և լքանելը, նույնպես և կարելի չէ հեշտ ու արագ կերպով հրացանն ուսին դեմ տալ: Զախ ձեռքը հրացանի հենարանն է. բայց հենարանն ալիւի ամուր և հանդիստ կլինի, յեթե նա իր հրացանը հենում և մեջտեղից: Ուրեմն ձախ ձեռքի տեղը նշանոցի տակն է: Աջ ձեռքը պետք է պատրաստ լինի հրացանը լցնելուն և ձգանը բաշխելուն: Ուրեմն՝ նրա տեղը փակադակի և ձգանի մոտն է: Բացի դրանից, աջ ձեռքը նույնպես պահում է հրացանին, վորովհետեւ մինչեւ փակադակի աշխատելը նա գրված է խոտորթի պարանոցին: Այժմ մենք տեսնում ենք, վոր ձախ ձեռքի մատները պետք է դան

վեն հրացանի մեջտեղում, ձեռքի տիր դեպի վեր: Ձախ ձեռքի մատերը միայն պահում են հրացանը, վորի գեպքում բութ մատի փափուկ մասը հենվում և կամքակիւն, իսկ մյուս յերեք մատները միասին դրված, պահում են փողակալը: Իսկ ձախ ձեռքի մատները, բացի ցուցամատից, ամուր պահում են հրացանը խր-պակոթի պարանոցը խտտելով:

Պառկած կրակելու համար հրաձիգը պառկում և, կազմելով կես շրջան դեպի նշանը, տափակ փռվելով դետնի վրա: Այդ դեպքում նա պետք և լայն փռի վրա-քերը, հենվի յերկու արմուկներին վրա և բարձրացնի կուրծքն ու գլուխը:

Ձախ արմուկի տակ պետք և վորեւ փափուկ բան դրվի և յերկու արմուկներին համար ևլ պետք և կրունկով փոսիկներ չինվին: Ձախ ձեռքով պետք և բռնել հրացանը նշանոցի տակից: Իսկ աջը՝ հրացանը լցնելուց առաջ պետք և դնել փակադակի կոթունի վրա, իսկ լցնելուց հետո՝ ագուստի պարանոցի վրա:

Նստած հրաձգությունն իր կայունությամբ հեռ չի մնում պառկածից:

Նստած կրակելու համար, կոչիկով պետք և յերկու փոսիկներ չինել, վորոնց վրա հետո պետք և հեն-վել կրունկներով:

Ավելի լավ և կես կողքի վրա նստել դեպի նշանը, բայ անել վոտները և կրնկներով հենվել փոսիկներին: Պետք և ամբողջ մարմինը թեքել դեպի առաջ և ձախ արմուկն ևլ աչքաւն առաջ տալ, վոր նա դիպչի ձախ վոտքի ծնկանը և լինի ծնկոսկրից ցած: Այդ տվելի կայունություն կտա ձախ արմուկին, քան թե նրանով ուղղակի ծնկանը հենվելը: Աջ արմուկը հենվում և

ուղղակի ծնկի ծալածքին: Նրա ներսի կողմից և վռչ
թե վերելից:

Մեկած դրությունն աչապես են ընդունում: Հրա-
ձիգը հետ և բաշում աջ ծունկը և աջ վտաքը, կամ ա-
ռաջ և տալիս ձախ վտաքը: Հետո իջնում և աջ ծնկի
վրա և աժուր նստում աջ վտաքի կրնկի վրա: Աջ ձեռ-
քը պահում և ախպես, ինչպես կանդնած կրակելուն
պատրաստովի: Ժամանակ, իսկ ձախը հենում և ար-
ժունկով ձախ ծնկին: Պետք և սովորություն դարձ-
նել ձախ արժունկը հենել վռչ թե ուղղակի ծնկոսկրին,
այլ ծնկի փափուկ մասին: Այլապես ձեռքը կղողա և
հրացանը կխաղա ամեն կողմի վրա: Հրաձիգն ինչպես
եղ վոր կրակի, պատկած, թե նստած, նա պետք և հե-
նարանից ողտվի, յեթե աղալիսին ձեռքի տակ ունի:
Կարող և իրրե հենարան ծառայել ամեն մի հողաթումբ,
ծառի ճյուղ, ցանկապատ և այլն: Բայց հենարանից
եղ պետք և հմտորեն ողտվել կարողանալ: Որինակ՝ յե-
թե հրացանը դնենք ուղղակի ցանկապատի կամ վորեւե
կոշտ ստարկայի վրա ու կրակենք, նշանին յերբեք
չենք դիպցնի:

նկ. 7. Հրաձգություն՝ ծնկած

Արձակունի ժամանակ
հրացանը տեղից կլքուի և
դնողը կողքի կզնա: Ա-
մենից լավ կլինի աղ կոշտ
հենարանի վրա վորեւե փա-
փուկ բան դնել՝ թեկուզ
մի կտոր ճիւղ, վերաբեւ և
այլն: Իսկ յեթե հրաձիգը
ձեռքի տակ վորեւե փափուկ
բան չունենա, ալիկի լավ
և էրանկիլու ժամանակ հրա-
ցանը պահի ձեռքում, իսկ

ձեռքը՝ հենարանին: Այդ դեպքում հրաձգությունը կարծես թե կլինի ձեռքից՝ սակայն ունենալով հենարան:

Այդ բոլոր դրությունները, վորոնց մասին մենք այժմ խոսում ենք, կարելի չե նաև փոփոխել այնպես, ինչպես այդ հարմար կլինի հրաձգի համար:

Պետք է միայն պահպանել հետեվյալ կանոնները:

1. Հրաձիգը պետք է պարզ տեսնի նշանը:

2. Հրաձիգը պետք է կարողանա նոր դրության ժամանակ արագ և ճարպկորեն լցնել հրացանը, յեթե հարկավոր է նշանացույցը փոխել և ավելի հարմար նշան բռնել:

3. Հրացանը պետք է լինի կայուն, վորի համար լավ կլինի ունենալ վորևե հենարան թեկուզ հենց արմուկների համար:

4. Լավ կլինի ունենալ ծածկարան, վորը ծածկի հրաձգին հակառակորդի աչքից, իսկ ավելի լավ կլինի՝ նրա գնդակոծումներից:

Մանավանդ կարելի է կայուն դրություն ստեղծելը կանդնած ժամանակ: Այստեղ պետք է աշխատել ողտվել վորևե հենարանից, թեկուզ և միայն արմուկների համար:

ՀՐԱՑԱՆԸ ԼՑՆԵԼՆ ՈՒ ԴԱՅԱՐԿԵԸ

Հրացանը լցնել կարելի չե՝ մեկ փամփուշտով, հինգ փամփուշտով առանց պահուստի և հինգ փամփուշտով պահուստիով: Մեկ փամփուշտ լցնելու համար պետք է ուղղակի փամփուշտը դնել փողատուփի վերին պատուհանի մեջ: Դրանից հետո պետք է առաջ մղել փակադակը փամփուշտի հետ և փակել: Պետք է խուսափել փամփուշտը փամփուշտանոց տանել մատով, վորովհետև սովորություն կդրոնա հրացանը լցնելու հետ խաղ անել:

Հրացանն առանց պահունակի հինգ փամփուշտով լցնելու համար պետք է փամփուշտները դնել մեկ-մեկ և յուրաքանչյուր փամփուշտ աջ ձեռքի բութ մատով ներս տանել ախնջան, մինչև փոր նա տեղ բանա հա-
ջորդ փամփուշտի համար։ Հինգերորդ փամփուշտը չպետք է ներս տանել, այլ պետք է փակադալով ներս մղել փամփուշտանոցը և փակադակը փակել։

Պահունակով լցնելիս, պետք է սովորություն դարձ-
նել բութ մատով ուժեղ և ուղիղ սեղմել փամփուշտ-
ները։ Այդ նրանց պետք է սեղմի ուղղակի վերից վար,
այլապես պահունակը տեղից դուրս կթռչի և վերելքի
փամփուշտները մի կողմ կսահեն։

Դատարկելու ժամանակ պետք է բացել փակադա-
կը և դրանով դուրս նետել փամփուշտանոցում դտնվող
փամփուշտը։ ախուհետևից ցուցամատի փափուկ մասով
պետք է սեղմել պահեստատուի կափարիչի մղչակը։
Այդ ժամանակ չպետք է թողնել, լուր փամփուշտները
դետին ընկնեն, այլ պետք է անպայման ձեռքով բռնել։
Այլապես փամփուշտները կարող են փռչումով և կեղ-
տոտել փամփուշտանոցը։ Իսկ փամփուշտանոցի կեղտոտ-
վելը կվատացնի հրաձգության դիպուկությունը։

ՆՇԱՆՈՅԻ ՀԱՍՏՈՒՄԸ

Լցնելուց անմիջապես հետո, յեթե կարիք կա,
հաստվում և նշանոցը։ Պետք է իմանալ, լուր յեթե մին-
չեվ նշանը յեղած հեռավորությունը 300 քայլից պա-
կաս և, ուրեմն նշանը մշտական է։ Յեթե 300-ից մինչև
500 քայլ և, պետք է դնել նշանոց 4։ Յեթե 500-ից
մինչև 700 քայլ և, նշանոց 6։ 700-ից մինչև 900 քայլ՝
նշանոց 8 և այլն։

Սակայն նշանոցը փոխելու վրա ժամանակ չկորց-

նելու համար, կարելի յե նաև մշտական նշանոց դնել հետեվյալ հեռավորությունների վրա .

1. Յեթե միայն գլուխն և յերևում (25—30 սմ) մինչև 450 քայլ հեռավորության վրա :

2. Յեթե նշանը պատկած և (նրա մեծությունը 50 սմ և) մինչև 60 քայլ :

3. Յեթե կանգնած և, կամ շարժվում և (նրա մեծությունը 1 մետր 70 սմ և) մինչև 900 քայլ :

4. Հեծյալների վրա, մշտական նշանով կրակել կարելի յե մինչև 1100 քայլ, սակայն 300 քայլից ա-վելի բոլոր հեռավորությունների վրա պետք է նշան բռնել նշանի վոչ թե ցածի, այլ վերևի յեզրին :

Նշանացը հաստելու համար (մինչև 12 աստիճանա-ցույցը) պետք է բռնի մատով և ցուցամատով սեղմել անրիկի մղլակները, ապա պետք է քիչ բարձրացնել շրջանակը, անրիկը տանել դեպի հարկ յեղած աստի-ճանը, մինչև փոսիկին դեմ առնելը : Դրանից հետո պետք է բաց թողնել մղլակները և պտկեցնել շրջա-նակը :

Յեթե նշանոցը 12-ից ավելի յե, պետք է բարձ-րացնել նշանոցի շրջանակը և անրիկը շարժել մինչև հարկ յեղած բաժանման խաղը :

ԿՐԱՑԱՆՆ ՌԻՍԻՆ ԴԵՄ ՏԱԼԸ, ՆՇԱՆ ԲՈՆԵԼՆ ՌԻ ԿՐԱԿԵԼԸ

Հրացանն ուսին ձիւտ դեմ տալու համար պետք է արագ բարձրացնել նրան ալիքան, վար նա ունենա աչ-քի բարձրության մակարդակին հավասար նշանոց : Հե-տո պետք է ուղղել նշանին, ամուր սեղմելով նրա խզա-տակը վզի և ոջ ուսի արանքը : Այդ ժամանակ գլուխը քիչ առաջ և տարվում դեպի խզակոթը, բայց առանց

վիզը ձգելու: Գլուխը շտափեց դուրս դեպի խզակաթը
 ծռելը և վիզն առաջ ձգելը առաջ և բերում զլիճի դռը-
 դռոց: Հետո ձախ աչքը փակում և, իսկ աչքը դնում և
 այնպես, վեր հաստիկի զազաթը յերևա նշանոցի դի-
 տոցի մեջտեղում նրա վերևի յեղբերին հափառար (հա-
 փառար հասիկ): Աջ ձեռքի արժուները քիչ բարձրաց-
 նում են, քանի վեր դրանով մեծանում և ուսի փոսը:
 Զախ արժուները շուտ են տալիս հրացանի տակը և
 սեղմում են մարմնին կամ հենում են փամփուշտի պա-
 յուտակին: Զախ ձեռքի ափով բռնում են հրացանը
 ձեռքի յերկարությամբ, վորտեղ հարձար և: Զախ ձեռ-
 քով առանձնապես կարիք չկա հրացանն ամուր սեղ-
 մել: Յեղ ահա թե ինչու. հրացանի ամբողջ ծանրու-
 թյունը հրաձգության ժամանակ ընկնում և ձախ ձեռքի
 վրա: Մեծ մառամբ մարդկանց ձախ ձեռքը ավելի
 թույլ և լինում, քան աջը և ամեն մի ուժեղ սեղմում
 նրան ավելի շատ և թուլացնում: Զախ ձեռքն սկսում և
 դողալ, իսկ նրա հետ նաև հրացանը: Իսկ յեթե հրա-
 ցանն և դողում, հիշտ արձակյուն լինել չի կարող: Աջ
 ձեռքի մատերը ինչպես և հրաձգությանը պատրաստ-
 վելիս, ամուր պահում են հրացանը, խտտելով նրա
 պարանոցը: Տարբերությունը միայն այն և, վոր հրա-
 ցանն ուսին դեմ տալիս, ցուցամասն իր յերկրորդ խա-
 ցով քիչ դիպչում և վայրիջույց ձգանին: Յեթե հրա-
 ցանն տյոպես պահենք, նա շատ կայուն կլինի:

Այստեղ, ամենից կարևորն և հատուկ ուշադրու-
 թյուն դարձնել աջ ձեռքի թաթի դրության վրա: Հրա-
 ցանի շուտ ու մուտ շտալը կախված և աջ ձեռքը հաջող
 բռնելուց: Հրաձգության ժամանակ հրացանը ավելի
 կայուն դարձնելու համար, առաջարկվում և նույնպես
 սպառնալի փոփոց: Այդ փոփո ուղղակի փաթա-

թում են ձախ ձեռքի վրա աջուկս, վոր նա հեռարան
դառնա ձեռքի համար: Փոկի յերկարությունն այդ
դեպքում կարող ե լինել ամեն տեսակ. նախած հրաձգի
կաղմվածքին ե նրա ձեռքի յերկարությանը:

Այժմ, յերբ հրաձիգը միանգամայն պատրաստ ե
կրակելու համար, մնում ե միայն կրակել այսինքն,
ցուցամատով վայրիջույց ձգանը քաշել: Սահուն կեր-
պով, առանց ցնցումի, ցուցամատով վայրիջույց ձը-
գանի քաշելը շատերին սկզբում չի հաջողվում:

Ուստի, յուրաքանչյուր հրաձիգ պետք ե վարժվի
վճռականորեն, բայց սահուն կերպով հետզհետե ու-
ժեղացնել ցուցամատի ճնշումը ձգանի վրա: Ամենից ա-
ռաջ պետք ե իմանալ, վոր ձգանը պետք ե քաշել ցու-
ցամատի յերկրորդ խաղով: Ինչպես ասել ենք, աջ ձեռ-
քի մատերով ամուր, բայց վոչ շատ ուժեղ պետք ե
սեղմել աղուստի պարանոցը ե դրա հետ միասին հետըզ-
հետե ուժեղացնել ցուցամատի ճնշումը ձգանի վրա:
Սակայն մատի ճնշումը ձգանի վրա պետք ե ավելաց-
նել միայն այն դեպքում, յերբ նշանառության դիժը
ընկնում ե այն կետին, վորին հրաձիգը նշան ե բըռ-
նում:

Քանի դեռ նշանառության դիժը չի ընկնում նշա-
նառության կետին, ձգանի ճնշումը վոչ կարելի յե ու-
ժեղացնել, վոչ ել թուլացնել:

Յեթե ձգանը այդպես քաշենք, հրահանը յերբ
հարկավոր ե, ինքը կազատվի ձգանի զսպանակի ա-
տամից ե արձակյունը տեղի կունենա հրաձգի համար
անսպասելի ձևով: Իսկ յեթե հրաձիգը արձակյունին
չի սպասում, ուրեմն նա չի ել լարում իր մկանները
հետահարվածը թուլացնելու համար: Ուրեմն պետք ե
ձգանը քաշելը ե նշան բռնելը կատարվի միաժամա-

նակ, վորոպէսդի ամենակարեւոր ժամենտում նշանաւոր-
թյունը շփշանա: Հրաձգութեան և հատկապէս ձգանք
բաշխու ժամանակ, շատ անհրաժեշտ և նաեւ հետեւել
շնչառութեանը:

Նախքան նշան բռնելը պետք է խորը և դանդաղ
ներշնչել, իսկ հետո՝ դանդաղ եւ արտաշնչել, բայց վնշ
միկնել վերջը, այլ մի վորքը շնչառությունը պահելով:
Միայն դրանից հետո՝ պետք է նշան բռնել: Յետեւ հրա-
ձիգը հրաձգութեան ժամանակ շնչի, նրա կուրծքը կը-
շարժվի. իսկ յետեւ կուրծքը շարժվում և, նա անպայ-
ման հրապանք կշնչի նշանից: Դա հիմնականն և, վորք
պետք է միտը պահել. իսկ այժմ խոսենք այն մասին,
ի՞նչ ինչ են առաջարկում մեզ լավ հրաձիգները մրցում-
ների հրաձգութեան ժամանակ, մարտական պարագայից
դուրս:

Նախ և առաջ, նրանք ասում են՝ յետեւ դու վոր-
եւե տեղ, դաշտում կամ հրաձգարանում կրակելու ես
տոյժորում, լավ կլինի հրաձգութեան ժամանակ վնշ մի
արագ շարժում չդործես: Մեծ սխալ կլինի դեպի հրա-
ձգարան վազելը:

Հրաձգությունից առաջ ծանր ֆիզիքական աշխա-
տանքը, մանավանդ յետեւ նա կրում է մրցման բը-
նույթ, կարող է ազդել ձեռքերի վրա՝ նրանք ամուր
լինել չեն կարող: Այդ պատճառով էլ նման հրաձգութ-
յունից առաջ, ամէկի լավ և այնպիսի աշխատանք-
ներ չկատարել, ինչպիսին որինակ, ցախ ջարդելն է:
Յետեւ աչքերն ուժեղ լույսից հռչնում են, հրաձգութ-
յունից առաջ պետք է հանդիստ սալ նրանց: Դրա
համար էլ պետք է աչքերը մի քանի վայրկյան փակել
և դրանից հետո միայն անցնել հրաձգութեան:

Պատկած կրակելու դեպքում իր հերթին սպասե՝

լու ժամանակ հրաձիգը պետք է լավ փակի աչքերը, խոնարհելով գլուխը դեպի ներքև:

Յեթե մենակ չես կրակում, լավ կլինի ընկերներիդ հրաձգության արդյունքներին չհետևես: Պետք է լինել համոզված և հանդիստ, ուշադրություն չդարձնելով, թե ինչ է կատարվում շրջապատում:

Ամեն դրությամբ, մանավանդ պառկած կրակելիս, պետք է ոձիքը արձակած ունենալ: Առանց այն ել լավ պատրաստած ոձիքն անգամ նեղ կթվա: Իսկ յեթե այդպես է, արյունն ել դժվարությամբ կրարձրանա դեպի գլուխը, վորից աչքերն արագորեն կհոգնեն, իսկ դա վատ կանդրադառնա նշանառության վրա:

Բացի այդ, հրաձգության ժամանակ աչքերը չպետք է թարթել: Թեկուզ և մեկ վարկյան թարթելու դեպքում չես տեսնի, թե ուր գնաց գնդակը, ուստի և չես իմանա, թե արդյո՞ք նա դիպավ նշանին: Շատերն արձակյունից վախենալով, այդ ժամանակ վեր են թռչում: Պարզ է, վոր վեր թռչելիս հրացանը ևս կցնցվի և ի հարկե դարձյալ կառաջանա վրիպում:

Մենք բավական շատ խոսեցինք այն մասին, թե ինչպես պետք է պատրաստվել հրաձգության համար, թե ինչպես պետք է նշան բռնել և կրակել: Բայց իրոք այդ բոլորն անելու համար հարկավոր է ընդամենը մի բանի վարկյան: Լավ հրաձիգը մեկ բոպելում կարձակի 10-12 գնդակ, վորոնց կեսը նշանին կդիպչի: Սակայն ինչպե՞ս ձեռք բերել այդպիսի արագ և գիպուկ կրակ: Ճիշտ, արագ և ճարպկորեն կրակ բանալու պատրաստվելուն, վարժվելու համար մեծ փորձ և հարկավորություն է ժամանակ:

1. Որինակ՝ վորպեսզի իմանանք, թե տարբեր հետախույզության վրա ինչպես պետք է նշանացույց դնել,

անհրաժեշտ և շատ լավ ուսումնասիրել չքանակի և հիմքի վրա դանդաղ բոլոր թվերը: Արեմն այդ դործում պետք և վարժվել:

2. Հրացանը լցնելու, դատարկելու և նշանոցը հաստելու ժամանակ պետք և դարձյալ փորձով վարժվել՝ այդ դործողություններից ամեն մեկի վրա դործ դնել 2-ից մինչև 5 վարկյան: Պետք և ձեռք բերել այնպիսի մարդկություն, վոր հրացանը լցնելիս և նշանոցը հաստելիս հրաձիգը նայի վող թե հրացանին, այլ նշանին:

3. Բազմական և խմանալ, թե զնդակի շեղման վրա ինչպես են ազդում ամենափոքր սխալները՝ նշանառության դեպքում հրացանը շուտ ու մուտ դալու, ձգանը ցնցելու ժամանակ և այլն, վարպետի հասկաանք, թե ինչպես պետք և վարժվել հրացանը ուսին դեմ տալուն, նշանառությանը և ձգանը իջեցնելուն:

4. Վարպետի հրացանը ուսին դեմ տալիս ձեռքերը չդողան, պետք և ամեն որ մեկ քառորդ ժամ մեկ ձեռքով բարձրացնել հրացանը, բռնելով նրա խղակոթից: Կարելի չե աչքպես պահել նաև ուսին դեմ տված, այդ նույնպես ձեռքերի համար լավ մարզանք և:

Մի խոսքով դիպուկ հրաձգության յեղանակները ուսումնասիրվում են միմիայն դարձնակաճում: Միայն հրացանի ամենաբյա վարժություններն են, վոր կարող են մեկ ողնել յուրացնելու այդ արվեստը:

Քանի դեռ չես սովորել վորևե վարժություն ճիշտ կատարել, դու չես կարող հրաձգության անցնել: Միայն սովորությունները կարող են փոխվել հաստատուն սովորությունների, իսկ դա մեծ վնաս կհասցնի, քանի վոր այդ դեպքում չի կարելի դիպուկ կրակել սովորել:

ՀՐԱՋԳՈՒԹՅՈՒՆ ԾԱՐԺՎՈՂ ՆՇԱՆՆԵՐԻՆ

Շատ կարևոր և սովորել հրացանը նշանառության կետից ճիշտ տեղափոխելը, յերբ կրակում ևս շարժվող նշաններին:

Յեթե նշանը շարժվում և ուղղակի դեպի հրաձիգը, այդ դեպքում վոչ նշանոցը և վոչ ել նշանառության կետը փոխելու կարիք չկա: Գնդակն այնքան արագ կթռչի, վոր նշանը այնքան ել չի կարողանա դեպի առաջ շարժվել: Սակայն յերբ նշանը շարժվում և մի կողմի վրա, նշանառության կետը պետք և նրանից առաջ դրցել, վորպեսզի դնդակը շարժման ճանապարհին նրան չխաչի:

Վորպեսզի լավ հիշենք, թե այդպիսի դեպքում հրացանը վորքան պետք և տեղափոխել նշանառության կետից, այստեղ դետեղված են նկարներ, վորոնց վրա այդ բանը կարելի յե տեսնել:

Ահա այն բոլորը, վոր պետք և իմանալ ճիշտ կրակելու համար:

Հրաձգային, ինչպես և ամեն մի զործում ի հարկե բնածին ընդունակությունները նշանակություն ունեն: Իայց ընդունակություններով ծնված մարդկանց թիվը քիչ և: Իսկ լավ հրաձիգներ շատ ու շատ կան:

Ուրեմն լավ հրաձիգներն այդպես չեն ծնվում, այլ մարզվում են համառ փորձով:

Այստեղից մի յեզրակացություն. լավ կրակել սովորելու համար պետք և իմանալ, թե ինչպես և ինչ բանում ավելի պետք և փորձվել:

Յեւ հենց այդ մասին և խոսվում այս գրքում:

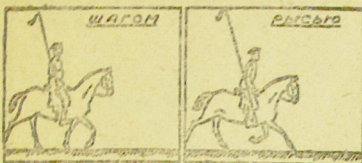
ԻՆՉԴԵՍ ԴԵՏԳ Ե ՆՅԱՆ ԲՈՆԵԼ ԿՐԱԶԳՈՒ-
ԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ 200 ԲԱՅԼԻ ՎՐԱ

ՆԵՏԵՎԱԶՈՐ

1/2 քայլ զեպի տառջ 1/2 քայլ զեպի տառջ

ՆԵՇԵԼԱԶՈՐ

2/3 զի զի 1 քայլ զեպի տառջ

նկ. 8. 1 1/2 քայլ զեպի տառջ

ԻՆՅՊԵՍ ԴԵՏԲ Ե ՆՇԱՆ ԲՈՆԵԼ ՀՐԱՁԳՈՒ-
ԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ 400 ԲԱՅՏԻ ՎԻՃ

ՆԵՇԵԼԱԶՈՐ

Յ/1 քայլ գեպի առաջ

1քայլ գեպի առաջ

ՆԵՇԵԼԱԶՈՐ

Ձիու գլխին՝ 1 քայլ
գեպի առաջ

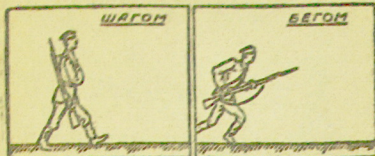
Ձիու գլխին՝ 2 քայլ
գեպի առաջ

Նկ. 9. Ձիու գլխին՝ 5 քայլ գեպի առաջ

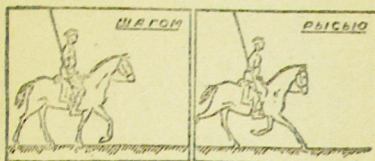
ԻՆՉԴԵՍ ԴԵՏԲ Ե ԿՐԱԿԵԼ ԿՐԱԶԳՈՒԹՅԱՆ
ԺԱՄԱՆԱԿ 600 ԲԱՅԼԻ ՎՐԱ

ՀԵՏԵՎԱԶՈՐ

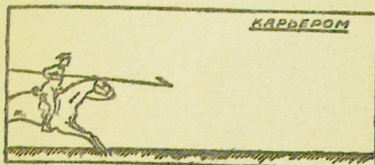
1 քալի զեպի առաջ 1 1/2 քալի զեպի առաջ

ՀԵՄԵԼԱՅՈՐ

Զիւռ. գլխին՝ 1 1/2 քալի
զեպի առաջ

Զիւռ. գլխին՝ 3 քալի
զեպի առաջ

նկ. 10. Զիւռ. գլխին՝ 8 քալի զեպի առաջ

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԲ Ե ԿՐԱԿԵԼ ԿՐԱԶԳՈՒԹՅԱՆ
ԺԱՄԱՆԱԿ 800 ԳԱՅԼԻ ՎՐԱ

ՀԵՏԵՎԱԶՈՐ

1¹/₅ քայլ զեպի առաջ

2 քայլ զեպի առաջ

ՀԵՄԵԼԱԶՈՐ

Ձիու գլխին 2 քայլ
զեպի առաջ

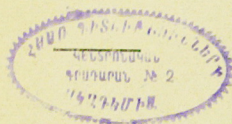
Ձիու գլխին 4 քայլ
զեպի առաջ

Նկ. 11. Ձիու գլխին 10 քայլ զեպի առաջ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

	Եջ
Ի՞նչ պետք է իմանա ե կարողանա անել հրաճիզը .	3
Կարժիր բանակայինն սուանց աշխատի հրաճիզ չե	4
Հրացանի մարտական հատկությունները . . .	5
Գնդակի բռիչքի ուսումնասիրությունն արձակյու- նի ժամանակ	6
Նշանատուրքան կետի ընտրությունը	13
Հրաճգությունը պատրաստվելը	17
Հրացանը լցնելն ու դատարկելը	22
Նշանոցի հաստումը	23
Հրացանն ուսին դեմ տալը	24
Հրաճգություն շարժվող նշաններին	30

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0038669

[074]

A $\frac{I}{3860}$

ФРУН 10 ЧЛН.

С. БЕЛОВ

Как научиться метко
стрелять из винтовки